

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
AVOKATI I POPULLIT

Mekanizmi Kombëtar për parandalimin e torturës,
trajtimit ose dënimit të egër, çnjerezor ose poshtërues

Adresa: Bulevardi: "Zhan D'Ark" Nr.2
Tiranë, Shqipëri

Tel/Fax:+355 4 2380 300/319
E-mail: ap@avokatipopullit.gov.al
www.avokatipopullit.gov.al

Nr. Prot.
Nr. Dok. 201900770/2

Tiranë ___/___/2019

Lënda: *Rekomandohet përmirësimi i kushteve dhe i trajtimit të pacienteve në Shërbimin e Shëndetit Mendor me shtretër Shkodër*

Drejtuar: **Znj. Ogerta Manastirliu**
Ministër
Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale

TIRANË

Zj. Valdet Hoxha
Shefe e Shërbimit të Shëndetit Mendor me Shtretër

SHKODËR

Për dijeni : **Znj. Etilda Gjonaj**
Ministër
Ministria e Drejtësisë

TIRANË

Të nderuar,

Avokati i Popullit, në rolin e Mekanizmit Kombëtar për parandalimin e torturës, trajtimit ose dënimit të egër, çnjerezor ose poshtërues, në vijim Mekanizmi Kombëtar¹, bazuar në nenin 19/1 të ligjit nr. 8454, datë 04.02.1999, "Për Avokatin e Popullit", i ndryshuar, inspektoi Shërbimin e Shëndetit Mendor me shtretër, Shkodër, më datë 28.05.2019, sipas Planit të Inspektimit për vitin 2019 të miratuar më parë. Në përbërje të grupit inspektues ishin Znj. Ermonela Xhafa me detyrë Komisionere e Mekanizmit Kombëtar, znj. Nertila Qafzezi Nd/komisionere, dr. Petur Hauksson përfaqësues i NPM OBS, si dhe dr. Alma Alibali mjeke psikiatre eksperte e jashtme.

Qëllimi i kësaj vizitë ishte vlerësimi i përgjithshëm i gjendjes së këtij shërbimi, ndjekjen e rekomandimeve të lëna nga vizitat e mëparshme nga institucioni i Avokatit të Popullit dhe masat e marra për zbatimin e tyre. Mbledhjen e informacionit lidhur me kushtet dhe trajtimin e pacientëve, si dhe identifikimin e rasteve të mundshme të përdorimit ndaj kësaj

¹ Neni 74/1 i ligjit nr. 8328, datë 16.04.1998, "Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim dhe të paraburgosurve", i ndryshuar.

kategorie të presionit psikologjik dhe të forcës fizike tej kufijve të parashikuar me akte normative. Në përputhje me procedurën e zhvillimit të monitorimit, grupi inspektues u takua me shefen e shërbimit të këtij institucioni Znj. Valdet Hoxha , e cila u tregua bashkëpunuese në përmbushjen e qëllimit të inspektimit.

Pasi u njoh me konstatimet e grupit inspektues, Avokati i Popullit ka detyrimin kushtetues dhe ligjor t'ju parashtojë konkluzionet përfundimtare, duke ju referuar si më poshtë vijon:

Shënime paraprake

Kjo ishte vizita periodike monitoruese e paparalajmëruar e Mekanizmit Kombëtar për parandalimin e torturës në Shërbimit të Shëndetit Mendor me Shtretër Shkodër për vitin 2019. Në përputhje me procedurën e zhvillimit të monitorimit, grupi inspektues takoi fillimisht shefen e këtij shërbimi Znj.Valdet Hoxha për ta informuar mbi qëllimin e inspektimit.

Gjatë bisedës me shefen e shërbimit, grupi i inspektimit u informua për kushtet e përgjithshme të shërbimit, hierarkinë institucionale dhe bashkërendimin administrativ me institucionet në adresimin e problematikave që lidhen me trajtimin e pacientëve. Kapaciteti maksimal i këtij shërbimi spitalor është 35 (tridhjetë e pesë) persona. Në ditën e inspektimit në këtë shërbim me shtretër të shtruar ishin 34 (tridhjetë e katër) persona, prej të cilëve 9(nëntë) me mjekim të detyruar me vendim gjykate.

Organika e institucionit përbëhej nga 1 mjek psikiatër, 1 kryeinfermier, 16 ndihmësmjek, 15 kujdestar, 4 psikolog, 1 punonjës social, 1 farmacist, 1 jurist.

Pacientët në përgjithësi sillen në këtë shërbim nga familjarët ose policia. Por ka dhe raste kur shtrohen pacientët me vendim gjykate.

Nga kontakti me stafin, si dhe nga shqyrtimi i dokumentacioneve, objekteve, pajisjeve dhe mjediseve, u konstatua se një pjesë e rëndësishme e rekomandimeve të bëra nga Avokati i Popullit në inspektimin paraardhës, kishin gjetur zbatim pjesërisht.

Konteksti dhe kuadri ligjor e institucional

Shërbimi i shëndetit mendor në Shqipëri rregullohet me ligjin Nr. 44/2012 “Për shëndetin mendor” dt 12.04.2012 (i pari, miratuar me 1996)²; ligji Nr.10 107, Datë 30.3.2009 “Për kujdesin shëndetësor në Republikën e Shqipërisë”. Aktet e miratuara në zbatim të Ligjit Nr. 44/2012 “ Për Shëndetin Mendor” janë : VKM Nr. 456, datë 22.5.2013 “ Për funksionimin e Komitetit Kombëtar për Shëndetin Mendor”, Rregullorja e Shërbimeve të Shëndetit Mendor, Standardet e Kufizimit Fizik në Shërbimet e Shëndetit Mendor të Specializuar me Shtretër dhe Regjistri përkatës, Plani i Veprimit për Shëndetin Mendor 2013-2021.

Në konceptin gjithëpërfshirës, kuadri ligjor dhe institucional ofron mundësinë e një sistemi të integruar të shërbimeve të shëndetit mendor, i cili nënkupton një rrjet shërbimesh në nivel rajonal.

² Ligji Nr 8092.dt 21.03.1996 për Shëndetin Mendor

Gjetjet e evidentuara përgjatë inspektimit :

Në ditën e inspektimit në këtë shërbim me shtretër me kapacitet zyrtar prej 35 personash, respektohej hapësira jetike, kusht ky i domosdoshëm për trajtimin njerëzor të pacientëve në institucione psikiatrike. Në ditën e vizitës monitoruese trajtoheshin 34 (tridhjetë e katër) pacientë. Nga të cilët 9 (nëntë) persona janë me mjekim të detyruar.

Diktuar nga një numër në rritje i sëmundjeve/çrregullimeve mendore, i tipologjive, i grupmohave, i shtrirjes gjeografike, çrregullimeve për shkak të përdorimit të substancave narkotike, etj, lind domosdoshmëri ndryshimi dhe përmirësimi i mbrojtjes dhe kujdesit të pacientëve në kushte të tilla komplekse, të vështira.

U evidentuan mangësi në lidhje me nevojën për mbështetje me investime, kushte me të mira materiale për një shërbim cilësor, nevojë për një numër në rritje të stafëve mjekësore dhe mbështetëse, adresimin e psikiatrisë ligjore ambulatorie apo trajtimin dhe monitorimin e kushteve për personat me çrregullime mendore që kanë kryer vepër penale (personat që vuajnë dënimin me burg apo që janë me masa mjekësore, mjekim i detyruar).

Nga inspektimi në vend, u konstatua se vështirësi paraqiste **mirëmbajtja e institucionit**, si pasojë e amortizimit është e nevojshme, ndërhyrja për rregullimin për shkak të kategorisë së personave që trajtohen aty, ambientet kanë nevojë për investime si:

- a. Lagështira ishte problem i përgjithshëm , por në mensën e grave ishte shqetësues
- b. Riparime në banjone e grave (riparime hidraulike e suvatime)
- c. Magazina e infermierisë kërkon zgjerim e ambient me të përshtatshëm.
- d. Pajisja e lavanderisë me pajisje te reja, pasi ekzistueset ishin te amortizuara (dhurata nga kisha ose persona te ndryshëm)

Në kundërshtim me nenin 28 të ligjit nr. 44/2012 “Për Shëndetin Mendor”, vazhdonin të silleshin në këtë institucion në bazë të vendimeve gjyqësore, persona me çrregullime të shëndetit mendor që kanë kryer vepra penale për të cilat gjykatat kanë marrë vendim “mjekim të detyruar në një institucion mjekësor”. Theksojmë se Shërbimi i Shëndetit Mendor me shtretër, Shkodër, nuk është një institucion i posaçëm mjekësor për trajtimin e personave me çrregullime të shëndetit mendor që kanë kryer vepra penale për të cilat gjykatat kanë marrë vendim për “mjekim të detyruar në një institucion mjekësor”. Sjellim në vëmendje se në ligjin nr. 44/2012 “Për Shëndetin Mendor”, në nenin 28, pika 1 përcaktohet se: *“Institucionet mjekësore të posaçme janë institucione që shërbejnë për trajtimin e personave me çrregullime të shëndetit mendor që kanë kryer vepra penale për të cilat gjykata kompetente ka vendosur mjekimin e detyruar në një institucion mjekësor, të të paraburgosurve apo të dënuarve që shfaqin çrregullime të shëndetit mendor gjatë vuajtjes së dënimit, si dhe për trajtimin e personave për të cilët gjykata ka vendosur shtrimin e përkohshëm në një institucion të posaçëm në bazë të nenit 239 të Kodit Procedurës Penale”*. Theksojmë se ligji nr. 44/2012 “Për Shëndetin Mendor”, i cili ka hyrë në fuqi në datën 01.06.2012, nuk e kushtëzon zbatimin e dispozitave të tij me ndërtimin apo krijimin e institucioneve mjekësore të posaçme nga Ministria e Drejtësisë dhe Ministria e Shëndetësisë dhe e Mbrojtjes Sociale. Për këta persona nga ana e shërbimit të këtij shërbimi ishin bërë kërkesa të vazhdueshme, jo vetëm për të sqaruar situatën e shtrimeve në institucion, por edhe për rivlerësim e masave nga ana e gjykatave. Personat me “mjekim të detyruar”, bëhen pengesë për shtrimet e reja, është e nevojshme ndërhyrja e menjëhershme për transferimin urgjent të këtyre personave. Këta pacient duhet të

trajnohen me një institucion të posaçëm. (shkresa me nr prot.38 me datë 07.05.2019, e cila i drejtohet Njësisë vendore të kujdesit shëndetësor Shkodër. E megjithatë, për shkak të vonesave në përgjigje, ata vazhdonin të trajtoheshin për një kohë relativisht të gjatë në institucion, çka jo vetëm që e vështirësonte punën e stafit, por edhe nuk ofronte kushtet e përshtatshme të sigurisë.

Grupi inspektues bëri takime private, pa praninë e personelit të shërbimit me **personat me masë mjekësore “mjekim i detyruar”**. Ata për momentin ishin nën kujdesin intensive të stafit mjekësor, nga biseda private me të sëmuret ata shprehën pozitivitet dhe nuk kishin ankesa për keqtrajtim fizik apo ushtrim dhune nga personeli i këtij shërbimi.

Problematika e dërgimit të personave abuzues me substancat narkotike dhe alkoolin pranë këtij shërbimi, ashtu si dhe në të gjithë institucionet e tjera psikiatrike në vend, mbetet e pazgjidhur dhe shqetësuese për stafin e institucionit, pasi ky i fundit nuk ka kapacitetet infrastrukturore dhe as burimet njerëzore për hospitalizimin apo ofrimin e një shërbimi të specializuar për personat abuzues me substancat të cilët si rregull duhet të trajtohen në repart toksikologjie.

Institucioni nuk ishte pajisur ende me aparat EKG, si dhe me aparat për matjen e glicemisë. Këto aparate ishin në plan për t'u siguruar nga shoqata humanitare dhe OJF, pasi nuk kishte fonde të akorduara për këtë qëllim nga organet kompetente.

Vazhdonte të mungonte dhoma e izolimit, si dhe mjetet e parashikuara të kufizimit fizik (rripat e këmishat e forcës), ndaj dhe mënyra e vetme për të realizuar atë ishte nëpërmjet kufizimit kimik.

Shërbimi mjekësor mbetet me mungesa dhe nevojë të përhershme për kushte më të mira materiale, mbështetje me staf sigurie, për shkak të kushteve minimale të sigurisë, mjekët dhe stafi mbështetës janë gjithëmonë të rrezikuar.

Ndërkohë **furnizimi me komplete të përshtatshme** fjetjeje, veshmbathje, produkte higjieno-sanitare, dhe pajisje të tjera individuale ishte në sasi të mjaftueshme, në saje të mbështetjes së vazhdueshme që institucioni kishte siguruar nga shoqatat humanitare.

Furnizimi me ujë të rrjedhshëm ishte siguruar pa ndërprerje, duke u mundësuar personave nën trajtim plotësimin normal të nevojave të tyre. Institucioni kishte një sistem qendror ngrohje, i cili siguronte ngrohje në periudhën e dimrit dhe ajër të kondicionuar gjatë verës.

Tualetet dhe dushet ishin të amortizuara, me lagështirë dhe në kushte jo të mira higjieno-sanitare. Pacientët zakonisht bënin dush 2 herë në javë.

Përsa i përket ushqimit, sigurohej nga kuzhina e vetë këtij institucioni. Kuzhina ishte e pastër. Sistemi i aspirimit ishte funksional. Kuzhinierët dhe punonjësit që shpërndanin ushqimin, ishin të pajisur me librezën shëndetësore të higjienës. Kampionet ushqimore ruheshin rregullisht në kushte frigoriferike. Ushqimi ishte i mjaftueshem. Ushqimi shërbehej 5 pesë herë në ditë (3 vaktet kryesore dhe 2 të ndërmjetme), mëngjesi, vakti para dreke, dreka, vakti i mbasdites, darka.

Vetëm një prej pacientëve E.V i cili vuante nga çregullimi i përndjekjes dhe ishte i hospitalizuar me vendim gjykate, mjekim i detyruar shfaqti ankesë ndaj ushqimit të ofruar në spital për një cilësi më të mirë të ushqimit.

Furnizimi me medikamente nuk kishte paraqitur probleme për këtë institucion, farmacia ishte e kompletuar me larmishmëri antipsikotikësh, antidepressivësh, anksiolitikësh, hipnosedativësh, si dhe stabilizues të humorit. Nuk kishte mangësi në medikamente edhe për sëmundjet e tjera kronike, kardiake, endokrinologjike, neurologjike, dermatologjike, etj kjo e ndihmuar edhe nga shoqatat humanitare.

Shtrimet e pavullnetshme kryheshin në përputhje me nenin 20 të ligjit Nr. 44/ 2012, “Për Shëndetin Mendor”, procedurat ndiqeshin në mënyrë rigoroze, dhe plotësimi i dokumentacionit përkatës nga stafi i mjekëve të këtij spitali kryhej me rregull në të gjitha hallkat e tij.

Organika e Institucionit

Organika e këtij institucioni ishte e plotësuar me mjekë, infermierë dhe kujdestarë, prej të cilëve 16 infermier , 15 kujdestarë . Roli i infermiereve në spital ishte mëse i rëndësishëm pasi ofronin dhe promovonin kujdes me qasje ndaj shërimit të sëmundjeve mendore, vlerësonin situatën dhe bisedonin me pacientët rreth problemeve që ata kanë dhe diskuton me ta për planin individual të trajtimit dhe mënyrën më të mirë që ky trajtim mund të jepet.

Organika e shërbimit psiko-social ishte e plotësuar, e përbërë nga 4 (katër) psikologë dhe 1 (një) punonjëse sociale. Puna e tyre ndahej sipas pavijoneve, në planet individuale të trajtimit për çdo pacient, si të atyre që shtroheshin në pavijonin e pranimit, ashtu edhe për ata të cilët trajtoheshin në dy pavijonet e tjera. Psikologu kryente vlerësimin e funksionimit psikologjik dhe mendor, si pjesë e vlerësimit multidisiplinar që i bëhet pacientit pas kontaktit të parë në shërbim. Vlerësimi mund të bëhet në bazë të intervistës së strukturuar klinike, ose duke përdorur teste të standartizuara të aftësive mendore dhe osepsikologjike. Stafi psiko-social pasi bënte një vlerësim psikologjik fillestar, të cilin e pasqyronte në kartelën mjekësore të pacientit bënte ndjekjen e ecurisë së tij paralelisht me trajtimin terapeutik okupacional. Ky i fundit dokumentohej dhe i bashkëlidhej kartelës mjekësore të pacienti. Raportet për pacientët e shtruar në spital i përcilleshin sektorit psiko-social të Drejtorisë Rajonale Shëndetsore Shkodër, i cili mbikëqyrte mbarëvajtjen e punës në këtë spital. Nga ana e stafit psiko-social, pacientët në këtë institucion trajtoheshin me seanca këshillimore individuale apo në grup, psiko-edukim dhe mbështetje emocionale. Punonjesi social ofronte menaxhimin e rastit që përfshin krijimin dhe nxitjen e bashkëpunimit midis profesionisteve të ekipit multidisiplinar të një shërbimi dhe midis shërbimeve të ndryshme në funksion të përmirësimit të situatës psiko-sociale apo zgjidhjes së problematikave të një pacienti ose grupi pacientësh, gjetjen dhe venien në levizje të burimeve të nevojshme për realizimin e planit të kujdesit për pacientin ose grupin e pacienteve.

Nga bisedat me pacientët në përgjithësi kushtet dhe trajtimi vlerësoheshin pozitivisht nga ta.

Stafi zhvillonte aktivitete të ndryshme në sallën e ergoterapisë si lojëra tavoline, punime dore me grep për gratë, si dhe ndonjë herë dhe lojëra me top për burrat, në oborrin e këtij institucioni. Kishte një tip biblioteke të vogël. Ambientet e përbashkëta, për zhvillimin e aktiviteteve apo terapive në grup nga ana e stafit psiko-social, ishin të bollshme, të rregullta dhe të mirëmbajtura.

Pacientët mund të lëviznin nëpër ambientet e spitalit dhe brenda rrethimit të tij. Ata kishin uniforma dhe higjienë të pranueshme. Lejoheshin takimet e herë pas herëshme me familjarët.

Shefja e Shërbimit luante një rol shumë aktiv për përmirësimin e marrëdhënieve mes pacientëve dhe familjarëve, në disa nga rastet që ne konstatuam.

Regjistrat e të gjithë pavijoneve dhe procedurave të shtrimeve që kryhen në spital ishin të sekretuar dhe të mbajtur me rregull. Të mbajtura me rregull dhe të pasqyruara saktë ishin regjistrat e informacionit 24 orësh të infermierëve.

Sistemi i kërkesë-ankesave funksiononte normalisht, në institucion ndodhej një kuti e veçantë ku mblidheshin të gjitha ankesat e të sëmurëve dhe të familjarëve. Nuk kishin patur asnjë ankesë për 2018-2019.

Sistemi monitorues i kamerave të vëzhgimi në të gjithë ambientet e këtij institucioni ishin funksionale, si një ndër aspektet më të rëndësishme të parandalimit të veprave të dhunshme apo sjelljeve degraduese/çnjerezore.

Në përfundim të inspektimit u zhvillua sërish një takim me shefen e shërbimit, ku në mënyrë të përmbledhur iu bënë me dije gjetjet dhe problematikat e evidentuara.

Për sa më sipër dhe në mbështetje të pikës 3, të nenit, 63 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë ku parashikohet se: *“Avokati i Popullit ka të drejtë të bëjë rekomandime dhe të propozojë masa kur vëren shkelje të të drejtave dhe lirive të njeriut nga administrata publike”*; të nenit 21, germa “b” të ligjit nr. 8454 datë. 04.02.1999 *“Për Avokatin e Popullit”*, i ndryshuar, ku thuhet se: *“Avokati i Popullit paraqet rekomandime për vënien në vend të së drejtës së shkelur tek organi administrativ, që, sipas tij ka shkaktuar shkelje të të drejtave dhe lirive; si dhe në bazë të nenit 74/1 pika “b” të ligjit nr. 9888 datë 10.03.2008 “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 8328 datë 16.04.1998, Për të drejtat dhe trajtimin e të paraburgosurve dhe të dënuarve me burgim”* ku midis të tjerash parashikohet se: *“Avokati i Popullit nëpërmjet Mekanizmit Kombëtar për parandalimin e torturës, trajtimit ose dënimit të egër, çnjerezor ose poshtërues ka këto kompetenca:*

b) paraqet rekomandime për organet përkatëse, me qëllim që të përmirësohet trajtimi dhe kushtet e individëve që u është hequr liria dhe të parandalohet tortura dhe trajtimi ose dënimi i egër, çnjerezor dhe poshtërues”.

REKOMANDOJMË:

1. Marrjen e masave të menjëhershme për vënien në zbatim të nenit 28 të ligjit nr. 44/2012 *“Për Shëndetin Mendor”* nga Ministria e Drejtësisë dhe Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, për ngritjen e institucioneve të posaçme mjekësore dhe për trajtimin e personave me çrregullime të shëndetit mendor, që kanë kryer një vepër penale, për të cilët gjykata kompetente ka vendosur mjekimin e detyruar në një institucion mjekësor, të të paraburgosurve apo të të dënuarve që shfaqin çrregullime të shëndetit mendor gjatë vuajtjes së dënimit, si dhe për trajtimin e personave, për të cilët gjykata ka vendosur shtrimin e përkohshëm në një institucion mjekësor të posaçëm, sipas nenit 239 të Kodit të Procedurës Penale, i ndryshuar.

2. Marrjen e masave të menjëhershme nga Ministria e Drejtësisë për gjetjen e një zgjidhjeje të shpejtë, efektive dhe të qëndrueshme, për shqyrtimin kryesisht brenda afateve ligjore nga gjykatat të të gjitha vendimeve të dhëna për “mjekim të detyruar në një institucion mjekësor”, si dhe për dërgimin e vendimeve në institucionet ku trajtohen personat përkatës. Në kushtet aktuale kjo mund të realizohet përmes dërgimit të një letër - porosie të gjitha gjykatave në shkallë vendi, ku t’u silltet në vëmendje detyrimi ligjor i parashikuar në nenin 46, paragrafi i parafundit i Kodit Penal. Në perspektivë të vlerësohet mundësia e ngritjes së një sistemi elektronik qendror që t’u sjellë në kujtesë gjykatave shqyrtimin brenda afateve ligjore të vendimeve gjyqësore të dhëna për këtë kategori personash.
3. Marrjen e masave për ofrimin e shërbimit të specializuar me hospitalizim pranë spitaleve rajonale të personave abuzues me substancat narkotike apo/dhe alkoolin. Kjo do të zgjidhte problemin e trajtimit të papërshtatshëm të këtyre personave jo vetëm në Shërbimin e Shëndetit Mendor me Shtretër Shkodër, por edhe në spitalet psikiatrike të Elbasanit dhe Vlorës.
4. Marrjen e masave të menjëhershme për sigurimin e një dhome të izolimit në Shërbimin e Shëndetit Mendor me shtretër Shkodër në përputhje me nenin 27 të ligjit nr. 44/2012 “Për Shëndetin Mendor”.
5. Marrjen e masave për furnizimin e Shërbimit të Shëndetit Mendor me Shtretër Shkodër me mjete të kufizimit fizik konform standardeve evropiane, ligjit nr. 44/2012 “Për Shëndetin Mendor” dhe akteve nënligjore të miratuara në bazë dhe për zbatim të tij.
6. Marrjen e masave të menjëhershme për pajisjen me aparatën e EKG-së dhe aparat për matjen e glicemisë.
7. Marrjen e masave për riparimin e menjëhershëm të dusheve.

Për qëndrimin dhe masat që do të merrni në zbatim të këtij rekomandimi, të vihemi në dijeni brenda afatit 30 ditor sipas nenit 22 të ligjit nr. 8454, dt. 04.02.1999 “Për Avokatin e Popullit”, i ndryshuar.

Duke besuar në mirëkuptimin dhe bashkëpunimin tuaj

AVOKATI I POPULLIT

ERINDA BALLANCA

Konc. & Dac.
Nertila Qafzezi

